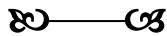

ถอดความรู้จากการฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชน
สร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

TRANSLATING KNOWLEDGE FROM YOUTH POTENTIAL TRAINING IN
DESIGNING THE FUTURE OF CREATIVE COMMUNITIES AT POMPHET
COMMUNITY SCHOOL PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, สุภัทรชัย สีสะไบ, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ,
สุรพล สุยะพรหม, นพรุจ บุญเรือง

Phramaha Krisada Kittisobhano, Suphatharachai Sisabai,
Suraphon Suyaphrom, Nopparuj Boonrueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดความรู้จากการฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ จากเอกสาร และงานวิจัย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ในการฝึกอบรมใช้กระบวนการฝึกอบรมผ่านกิจกรรม (1) กิจกรรมชวนคิด ชวนคุย ชวนลงมือทำ (2) กิจกรรมระจกสะท้อนใจ (3) กิจกรรมออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ โดยกิจกรรมการฝึกอบรมเป็นเทคนิคการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิด การใช้ฐานความคิดในกระบวนการกลุ่ม คิดอย่างสร้างสรรค์ และนำไปสู่การคิดเชิงระบบร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนนำความคิดเหล่านั้นไปสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ให้เยาวชนได้แสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนตามศักยภาพที่นักเรียนมี และกระตุ้นให้นักเรียนผู้เข้าอบรมสู่การลงมือกระทำตามที่คิดอย่างเป็นระบบ โดยมีครู และคณะนักวิจัยคอยให้คำแนะนำร่วม ในเบื้องต้น ผลได้ทำให้นักเรียนมีความกล้าคิด กล้าแสดงออก และเห็นความสำคัญของตัวเอง และส่งต่อความสามารถนั้นสู่ชุมชน สังคม และส่วนรวม และฝึกให้มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ : ศักยภาพเยาวชน; อนาคตชุมชนสร้างสรรค์; โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร

*Received July 6, 2021; Revised July 24, 2021; Accepted July 24, 2021

Abstract

Objective of this research article was to paraphrase knowledge from youth potential training in designing the future of creative communities at Pomphet Community School Ayutthaya Province using qualitative method collecting data from documents and research works, participatory observation and in-depth interviewing with 18 key informants and data were analyzed by descriptive interpretation.

The results showed that In the training by using the training process through activities: 1) Thinking, Inviting and Inviting to do, 2) Mirror activity, 3) Creative design community activities In which the training activities were techniques to promote the thinking process using the base of ideas in group processes. Think creatively that led to systematic thinking together The goal was for students to use those ideas to create activities that were beneficial to the community. Allowing youth to show responsibility to the community based on the potentials students had and encouraging the students to take action in a systematic manner with the teacher and the research team providing initial suggestions, resulting in the students having the courage to express themselves and realized their own importance to pass on that capability to the community, society and the general and training to be harmonious in working together.

Keywords: Youth Potentials; Future Creative Community; Pomphet Community School

บทนำ

ในกิจกรรมฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ ที่โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างนักเรียนในโรงเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เมื่อได้มีโอกาสลงสัมผัสบรรยากาศและเรียนรู้ร่วมกับคณะนักวิจัย จึงเลือกที่จะนำมาสื่อสารถอดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในพื้นที่ปฏิบัติการวิจัย โดยกระบวนการในการพัฒนาเยาวชน หรือพัฒนากระบวนการคิด ซึ่งมีผู้ทำการศึกษาไว้จำนวนมาก โดยผลการศึกษาเหล่านั้นมีเป้าหมายเป็นการส่งเสริม กระตุ้นและพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้เชิงประจักษ์ และพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ทำให้เกิดกลไก แนวทางและวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนในการ

เรียนรู้สำหรับเยาวชนและนักเรียน ซึ่งในปฏิบัติการส่วนหนึ่งของการวิจัยนี้มีพื้นที่เป็นโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร โดยมีคณะผู้บริหาร คณะครู พร้อมนักเรียนรวมประมาณ 100 คน และมีวิทยากรกระบวนกร ที่เน้นขับเคลื่อนปฏิบัติในส่วนของส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิด กล้าคิด กล้าแสดงออก และคิดอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้กระบวนการ นำทำกิจกรรม ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ กิติติโสภโณ, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย เป็นผู้สร้างกลไกการขับเคลื่อน ผ่านการจัดสรรคั้งงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2563 ซึ่งในการเขียนสะท้อนคิด ถอดบทเรียนประสบการณ์เชิงพื้นที่นี้ จะได้ให้ข้อมูลสรุปในภาพรวม ร่วมกับวิทยากร นักวิจัย คณะครูและนักเรียนผ่านกิจกรรมฝึกอบรมและชุดกิจกรรมนี้ต่อไป

ภาพที่ 1 ป้ายประชาสัมพันธ์โครงการฝึกอบรมการขับเคลื่อนกิจกรรม ศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อถอดความรู้จากการฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และการสัมภาษณ์ (In-Depth Interviews)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) ที่เป็นตัวแทนเยาวชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนงาน สถาบันการศึกษา องค์กร และชุมชนที่สนใจ รวม 18 คน

เครื่องมือการวิจัย ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย 1. แบบสัมภาษณ์ 2. แบบการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองระหว่างเดือนมีนาคม - กันยายน 2563

การวิเคราะห์ข้อมูล มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนเอง

แนวคิดเรื่องไตรสิกขา แนวคิดเรื่องกลไกการพัฒนาทำให้เกิดการสร้างสรรค์ เกิดการพัฒนาตนเอง จนกระทั่งเกิดเป็นการเรียนรู้ สู่การพัฒนาตัวเองตามสถานการณ์ ตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา มีแนวคิดในพระพุทธศาสนาที่ว่า **“ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้”** (วิมทา.(ไทย) 4/60/73-สาริปุตตโมคคัลลานปัพพชชาคาถา ว่าด้วยสาริปุตระและโมคคัลลานะบรรพชา) ในความหมายคือเหตุส่งผล ฝึกหัดเยาวชนให้กล้าคิด มีความสร้างสรรค์เป็นเหตุ นำไปสู่ผลคือเยาวชนที่สร้างสรรค์สำหรับชุมชนในอนาคต เป็นต้น

แนวคิดเรื่องสามัคคี ความสามัคคี **“สุขา สังฆัสสะ สามัคคี”** การฝึกกระบวนการคิด (1) คิดในเชิงปัจเจกตามอริยาศรัย (2) ระดมความคิดในรูปแบบช่วยกันคิด (3) นำความคิดที่ตกผลิกร่วมกันไปสู่การออกแบบแนวทางปฏิบัติหรือสู่การขับเคลื่อน (4) นำชุดคิดกระบวนการทางความคิดไปสู่การลงมือปฏิบัติและขับเคลื่อน สู่ปฏิบัติการขับเคลื่อนสู่ชุมชน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นกระบวนการของการฝึกความสามัคคีร่วมกันตามแนวพระพุทธศาสนาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียน นักเรียน และเยาวชน ที่เข้ารับการอบรมได้เห็นความสำคัญของความสามัคคี และใช้ความสามัคคีนี้เป็นกลไกในการพัฒนาทำกิจกรรมร่วมกัน การส่งเสริมกระบวนการคิด ให้เกิดการแสดงออกต่อสาธารณะอย่างเป็นระบบองค์รวมซึ่งมีเป้าหมายเพื่อชุมชน สังคม อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

แนวคิดเรื่องการพัฒนาตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในพระพุทธศาสนามีแนวคิดในเรื่อง **“ประโยชน์”** ที่เน้นการพัฒนาประโยชน์ตน (อัตตประโยชน์) พัฒนาประโยชน์ชุมชน คนใกล้ (हितประโยชน์) เน้นการพัฒนาประโยชน์เพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับชุมชน และสังคมทั่วไป (ปรहितประโยชน์) ส่งผลขับเคลื่อนเป็นพลวัตในเชิงสังคมต่อไป ดังพุทธพจน์ว่า **“จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนหมู่มาก”** แนวคิดในการพัฒนาปรากฏในงานวิจัย เช่น *กลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา* (พระสุมิตร สุจิตโต และคณะ, 2561) *การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา* (สุมานพ ศิวารัตน์, 2560) *กลยุทธ์การพัฒนา*

คุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง (วิสูตร ชลนิธิ, 2558) ดังนั้นแนวคิดในเรื่องการส่งเสริมให้นักเรียน เยาวชนเห็นความสำคัญในความรู้ ความสามารถของตนเอง เป็นการสื่อคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้เด็กเยาวชนเห็นความสำคัญในตัวเอง และบริหารปฏิบัติตนเองให้เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนในภาพรวมนับเป็นกลไกหนึ่งของการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาด้วย

2. การพัฒนาเยาวชนหัวใจสำคัญของการพัฒนา

ในกระบวนการพัฒนาจำนวนมาก สิ่งที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาหนึ่ง คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาคน และในกระบวนการของการพัฒนา “เด็ก” หรือ “เยาวชน” นับเป็นหัวใจของการพัฒนาร่วมในทุกการพัฒนา ความมั่นคงของมนุษย์ ความมั่นคงของคนที่จะเป็นสิ่งทดแทนการพัฒนาในองค์กรรวม และเมื่อสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก หรือเยาวชน จะมีงานวิจัย เช่น *กระบวนการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้านหนองนาสร้าง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด* (พงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์, 2560) ซึ่งในงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาเยาวชนหรือเด็กว่า

“...ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้นำภูมิปัญญาที่ได้รับสืบทอดในพื้นที่สร้างสรรค์มาใช้อย่างต่อเนื่องเช่น มอบหมายให้เยาวชนช่วยโรงเรียนเตรียมงานบุญประเพณีทั้ง 12 เดือนของชุมชน ด้วยการนำภูมิปัญญาของชุมชนมาสร้าง “พื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเยาวชน” เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านหนองนาสร้าง เนื่องจากความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญที่จะทำให้เยาวชนห่างไกลจากปัญหาที่กำลังถูกคุกคามในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาบริโภคนิยม ปัญหาติดเกมส์...”

จากภาพรวมของงานวิจัยนอกเหนือจากที่ยกมานำเสนอ ยังมีงานวิจัยอีกอีกมากที่ได้ศึกษาและนำเสนอแนวทาง วิธีการ หรือกลไกในการพัฒนานักเรียนและเยาวชน โดยมีเป้าหมายเป็นทรัพยากรมนุษย์ หรือเมล็ดพันธุ์ของการพัฒนาในสังคมหรือประเทศชาติ ดังปรากฏในงานเรื่อง *การบูรณาการสอนวิชาการละครสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาวิชาการของเด็กและเยาวชนในชุมชน* (ธนภรณ์ แสนอายุ, 2560) *การถ่ายทอดนวัตกรรมชุมชนในการจัดการน้ำเสียที่เหมาะสมกับภูมิเวศสู่เยาวชน* (จินตนา อมรสงวนสินและคณะ, 2559) *การเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท : กรณีศึกษาบ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี* (ชูพักตร์ สุทธิสา และคณะ, 2555) *ปลา...ที่ไม่มีขาเดิน: กระบวนการศิลปะละครประยุกต์เพื่อการเสริมพลังของเยาวชนไร้สัญชาติเชื้อชาติพม่า ตำบลมหาชัย จังหวัด*

สมุทรสาคร (ปวลักษณ์ สุรัสวดี, 2561) การเสริมสร้างความรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอำเภอพุทธ มณฑลสำหรับเด็กและเยาวชน (สรพารี ยกย่องและคณะ, 2559) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเกมออนไลน์ ที่มีผลต่อเยาวชนไทย : กรณีศึกษาชุมชนสีคิ้ว กรุงเทพมหานคร (สายสุตา ปันตระกูลและคณะ, 2554) โดยงานวิจัยที่ยกมาล้วนให้ความสำคัญ และมุ่งไปที่การพัฒนาเยาวชน ทั้งในส่วนของการส่งเสริมการคิดเชิงระบบ ผ่านสภาเด็ก ตามพระราชบัญญัติกฎหมาย การส่งเสริมในการพัฒนาตัวเอง การสร้างความคิดสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมและกลไกต่าง ๆ พัฒนาชุมชนสังคม เป็นการฝึกหัด พัฒนาให้กับเด็กและเยาวชน “เราคิดได้ ทำได้ ไปเป็น” เพื่อรับช่วงส่งไม้ต่อ และให้เยาวชนรับช่วงภารกิจ เป็นการสร้างคนเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับอนาคตสังคมในองค์รวม เพื่อให้เด็กได้รับช่วงต่อในการพัฒนาสังคม ชุมชน ประเทศชาติ อย่างเป็นระบบต่อไป ภายใต้กรอบคิด “เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า”

3. การฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์

ในกิจกรรมปฏิบัติการในพื้นที่วิจัยโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร ได้มีการเชิญวิทยากร นักฝึกอบรม เชิงปฏิบัติมาเป็นวิทยากรกระบวนการ ที่เน้นให้นักเรียนได้แสดงออก กล้าคิด กล้าทำ โดยกรอบคือการนำทำกิจกรรมให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการฝึกอบรม โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 100 คนโดยประมาณ ซึ่งเป็นนักเรียนใหม่ที่เพิ่งเข้ารับการศึกษาระดับการศึกษา 2563 ที่เพิ่งจะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ด้วยสาเหตุของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 19 ทำให้นักเรียนหายไปจากห้องเรียน และมีนักเรียนเพิ่มเข้ามาโดยเป็นนักเรียนจากต่างอำเภอที่เข้ามาเรียนที่โรงเรียนนี้ กรอบการอบรมมีเป้าหมายให้ (1) นักเรียนกล้าคิดกล้าทำในกรอบที่ส่งเสริม (2) ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัย (3) ฝึกการตระหนักและเห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อชุมชนและสังคมส่วนรวม ซึ่งในกิจกรรมที่วิทยากรที่ได้รับเชิญมาคือ อาจารย์ณรงค์ลักษณ์ ไชเสโน ผู้อำนวยการสถาบันบริหารสารสนเทศและการจัดการความรู้ (สสร.) โดยดำเนินกิจกรรมใน 3 ชุดฝึกตามเอกสารคู่มือภาพประกอบ 2 ซึ่งวิทยากรได้ดำเนินการคือ

ภาพที่ 2 คู่มือฝึกอบรม

กิจกรรมที่ 1 ชวนคิดชวนคุย

การอบรมโดยใช้กิจกรรมที่มีลักษณะกิจกรรมเป็นการชวนคิด ชวนคุย ชวนทำ โดยใช้กระดาษ A3 ให้นักเรียนวาดรูปตามอักษยาคีย์อักษยเส้นเพียงเส้นเดียวในการวาด เป็นกลไกในการกระตุ้นให้นักเรียนอยู่กับตนเอง ใช้กระดาษแผ่นเดียว ให้นักเรียนได้คุยกับลมหายใจ ความคิด ของตัวเอง เมื่อสงสัยให้ถามหัวใจของตัวเอง (อ่อนโยนกับเส้น กับเรื่องราว และช่องของแต่ละช่องของตัวเอง) หรือเป็นการฝึกสมาธิมีใจจดจ่อมุ่งมั่นกับสิ่งนั้น (1) ผลได้ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (2) การจัดสรรพื้นที่ (3) การออกแบบระบบความคิด เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นที่กระดาษ 1 แผ่น ลากเส้นเพื่อให้เห็นความคิด อารมณ์และความรู้สึก เป็นการสะท้อนคิดผ่านกระดาษ นัยหนึ่งเป็นการฝึกความคิดสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบพื้นที่ ใช้ความคิดกับพื้นที่นั้น และจัดวางใส่สมกับสิ่งนั้น และการดำเนินด้วยตัวเองภายใต้ความเป็นไปได้ เป็นการตั้งศักยภาพให้เกิดขึ้นแก่ตัวเอง เป็นการฝึกความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระดาษ มือที่ค่อย ๆ ลากเส้น จะรู้สึกอ่อนโยน พลั้วไหว เรากำลังคิดถึงใคร กำลังคิดอะไร เป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุด ในการเรียนรู้เป้าหมายเป็นการพัฒนาผ่านการคิดอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ดังที่วิทยากรผู้ให้การอบรมสะท้อนคิดเป็นข้อมูลว่า

ภาพรวมของกิจกรรมจะเป็น Zentangle Inspire ศิลปะที่ทำให้ก่อเกิดสมาธิ ที่เป็นลักษณะของการ (ก) ฝึกเขียนลายเส้น ฝึกกับการอยู่กับปัจจุบัน เป็นศิลปะ สร้างความคิดสร้างสรรค์ ฝึกสมาธิ พัฒนาจิตใจ (ข) ฝึกสติ คลายเครียด ผ่อนคลาย ระบายอารมณ์ อีกทั้งช่วยในการสำรวจตนเอง (ค) ค้นหาตัวเอง รู้จักตัวเอง เข้าใจตนเอง เยียวยาตนเอง สร้างสมดุลชีวิต พัฒนาอารมณ์ พัฒนาตนเอง (ง) ลายเส้นเป็นลายเส้นซ้ำ ๆ ง่าย ๆ ไม่ถูกไม่มีผิด แต่เป็นการใช้อารมณ์ให้อยู่กับปัจจุบันขณะ (จ) ในขณะที่วาดลายเส้น ความนึกคิด ถูกดึงไปอดีตบ้าง กังวลเรื่องนั้น เรื่องนี้บ้าง สติหลุด ลายเส้นที่ตั้งใจวาดก็มักจะพลาด พลาดบ่อยๆ สติจึงอบรมว่า ควรตั้งใจอยู่กับปัจจุบันให้มากขึ้น (ฉ) ความตั้งใจจึงถูกเติมเข้ามาทีละนิด ทีละหน่อย จนสติอยู่กับเรามากขึ้นเรื่อย ๆ (ช) ช่วงแรก ทั้งมือและสมาธิไม่นิ่งลายเส้นก็ไม่นิ่งตามสมาธิที่ขาดระเบียบ ความคิดที่ขาดระบบ (ฉ) ภาพชุดหลัง ลายเส้นนิ่งมากขึ้น พลาดน้อยลง ลายมีความซับซ้อนได้มากขึ้น ยิ่งเพิ่มสติ ให้อยู่กับลายเส้นได้มากขึ้น

(วิทยากรฝึกอบรม, 2563)

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมกระจกสะท้อนใจ การสะท้อนคิดภายใต้กรอบ เราจะแสดงออกต่อตัวเองอย่างไร รวมไปถึงจะสร้างการมีส่วนร่วมต่อชุมชนได้อย่างไร จึงจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นพลังในการพัฒนาตนเอง เช่น (1) เรามีความสามารถอะไร (2) เราจะช่วยเหลือสังคมได้อย่างไร (3) เราจะนำสิ่งที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างไร นัยหนึ่งเป็นการชวนถอดความสามารถของนักเรียนเอง (4) เป็นการชวนคิด และคุยภายใต้

ความเป็นไปได้ และขับเคลื่อนให้เกิดการทำงานร่วมกัน และส่งเสริมให้เกิดพลังในการทำกิจกรรมร่วมกัน

ภาพที่ 3 วิทยากรกระบวนการ พาทำกิจกรรมชุมชนคิด ชวนคุย ชวนทำ

“ดนตรี กีฬา ชายของออนไลน์ เก็บขยะ ปลูกต้นไม้ สอนการบ้านนักเรียน พาผู้สูงอายุข้ามถนน พาออกกำลังกาย ปลูกต้นไม้ในบริเวณโบราณสถาน เก็บขยะใต้บริเวณโบราณสถาน”

(นักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร, 2563)

จากข้อความของนักเรียนชุมชนป้อมเพชร กิจกรรมจำนวนมากถูกสะท้อนคิดจากนักเรียน ภายใต้กรอบคิดเราทำได้ เราทำเป็น เราช่วยเหลือคนอื่นได้ เราช่วยเหลือสังคมส่วนร่วมได้ หรือพวกเรามีศักยภาพที่จะทำได้ เพราะพวกเรามีประสบการณ์ทั้งหมดถูกถ่ายทอดออกมาเป็นกิจกรรมที่สะท้อนคิด ความคาดหวังที่จะทำ ซึ่งในขั้นนี้ทำให้เกิดการสะท้อนคิดเพื่อการลงมือทำ หรือลงมือทำได้ ถ้าให้พวกเราทำ ซึ่งในขั้นนี้ถือว่าเป็นการระดมความคิดให้เกิดเป็นกระบวนการทางความคิดเพื่อการลงมือกระทำต่อไป

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมออกแบบอนาคตชุมชนเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมให้นักเรียนชุมชนป้อมเพชร ภายใต้แนวคิด ความสามารถของเราจะไปทำ หรือช่วยอะไร ชุมชนได้บ้าง นักเรียนก็ชวนกันคิดช่วยกันคุย เป็นกิจกรรม (1) บำเพ็ญประโยชน์ เช่น เก็บขยะ ปลูกต้นไม้ ในวัด เพื่อช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม (2) การช่วยเหลือ เช่น ช่วยสอนการบ้านน้อง ช่วยเหลือคนข้ามถนนหน้าโรงเรียน (3) การนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาส่งเสริมการขายในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งทั้งหมดเป็นการคิดที่สอดคล้องกับช่วงวัยของนักเรียน โดยมีเป้าหมายเป็นการชวนคิด เพื่อนำไปสู่การออกแบบชุดคิดสำหรับนักเรียนเอง ซึ่งจะทำให้เยาวชนมีส่วนร่วมกับการออกแบบชุมชนของตนเอง ในฐานะผู้อยู่ในชุมชนนั้น ๆ ภายใต้กรอบพัฒนาตน พัฒนาคคน และพัฒนาชุมชนรอบข้าง

จากชุดกิจกรรมนี้เราจึงได้โครงการเพื่อการลงมือปฏิบัติจริงผ่านการคัดเลือกและประเมินแล้วจากวิทยากร ครู และนักวิจัย อาทิ (1) ชายของออนไลน์ (2) ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการสอนการบ้านน้อง ๆ (3) การรักษาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน วัด โบราณสถาน เก็บขยะรักษาสีสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังที่นักเรียนผู้เข้ารับการอบรมสะท้อนคิดชุดกิจกรรมออกมาในองค์รวมที่ว่า

“การนำน้องเล่นกีฬา การนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในชุมชนมาขายออนไลน์ การรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม ทำความสะอาดเก็บขยะในเขตวัดโบราณสถานเมืองมรดกโลก การพาน้องนักเรียนสอนพิเศษสอนการบ้าน การพาทำนันทนาการทำกิจกรรมออกกำลังกายผ่านดนตรี”

(นักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร, 2563)

จากข้อความด้านบนของนักเรียนทั้งหมดประมวลเป็นข้อเสนอที่ได้รับการคัดเลือก เพื่อให้ให้นักเรียนผู้เข้ารับการอบรมได้ลงมือปฏิบัติ หรือเพื่อการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นความคาดหวังจากคณะนักวิจัยว่านักเรียนสามารถลงมือทำได้ และคณะครูผู้ทำหน้าที่ในการกำกับเป็นพี่เลี้ยงก็สังเกตเห็นว่าเป็นประโยชน์ และนักเรียนได้รับการสนับสนุนให้เกิดเป็นกิจกรรมภายใต้แนวคิดเยาวชนสร้างสรรค์ พวกเราทำได้

ภาพที่ 4 วิทยากรกระบวนการ พาทำกิจกรรมชุมชนคิด ชวนคุย ชวนทำ

ข้อสรุปภายใต้กิจกรรมที่ยกมาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งให้คำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการอยู่กับตัวเอง เป้าหมายเป็นวิธีการพัฒนาตามกรอบคิดทางพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่กล่าวกับพระวักลิว่า “อย่าเลย วักกลี จะมีประโยชน์อะไรด้วยร่างกายอันเปื่อยเน่าที่เธอเห็นอยู่นี้ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ความจริง เมื่อเห็นธรรมก็ชื่อว่าเห็นเรา เมื่อเห็นเราก็อชื่อว่าเห็นธรรม” (ส.ข.(ไทย) 17/87/159-) หรือประโยคสรุปที่ว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา” ในความหมายคือให้มุ่งศึกษาตัวเอง และใช้ตัวเองเป็นกลไกให้ได้มาซึ่งความรู้ หรือในกรณีของพระยสะ ที่สับสนวุ่นวายใจ เดินไปพลางเปล่งอุทานในที่ไม่ไกลจากพระพุทธเจ้าที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันว่า “...ที่นี้วุ่นวายหนอ...ที่นี้ขัดข้องหนอ” (วิ.มหา.(ไทย) 4/24-25/31-เรื่องยสกุลบุตร) พระพุทธเจ้าจึงเฉลยตอบกลับไปว่า “ยสะ ที่นี้ ไม่วุ่นวาย ที่นี้ ไม่ขัดข้อง มาเถิด ยสะ จงนั่งลง เราจักแสดงธรรมแก่เธอ” (วิ.มหา. (ไทย) 4/26-32-เรื่องยสกุลบุตร) การอยู่กับตัวเอง แสวงหาความรู้ สู้ความเข้าใจในตัวเอง จึงเป็นการกำหนดทำที่จนกลายเป็นความสงบและพัฒนาดังกรณีพระยสะ

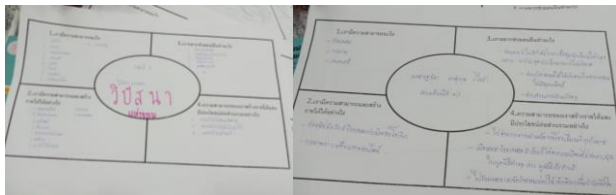
ดังนั้นกระบวนการ ที่กระบวนการดำเนินการจัดฝึกอบรมที่โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงอยู่ภายใต้กรอบรู้ตัว ศึกษาตน พัฒนาตัวเองอย่างสร้างสรรค์

โดยกิจกรรมเน้นการฝึกให้นักเรียน/เยาวชน ได้แสวงหาคำศักยภาพตัวเอง (อัตตศึกษา) มีความรู้ มีความสามารถอะไร ทำอะไรได้บ้าง แนวคิดตนที่เป็นประโยชน์ (อรรถ-ประโยชน์) นำสิ่งที่ตัวเองมีทำได้ไปสร้างมูลค่า นำไปพัฒนาให้เป็นประโยชน์สำหรับตนเอง สังคม และส่วนรวม (ปรหิตประโยชน์) ภายใต้วินัย รู้ คิด ทำ นำไปพัฒนา เป็นประโยชน์สำหรับส่วนรวม ดังนั้นความสร้างสรรค์ หรือการคิดอย่างสร้างสรรค์เกิดได้จากการเห็น เกิดได้จากการเลียนแบบ และเกิดได้จากแนวคิดที่เป็นประโยชน์สำหรับเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นด้วย

ภาพที่ 5 นักเรียนชุมชนป้อมเพชรกับกิจกรรมสะท้อนคิด ดึงศักยภาพของตัวเองเพื่อการออกแบบชุมชนสร้างสรรค์

จากการสังเกตการณ์และสะท้อนคิดถอดประสบการณ์ผ่านนักเรียน ครู จะพบว่า ครู และตัวนักเรียนเองได้ให้ข้อมูลไว้คล้าย ๆ กันว่า กิจกรรมแบบนี้มีประโยชน์เสริมสร้างทักษะการคิดเชิงปฏิบัติการ เชิงระบบ และทำให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก **“โครงการนี้จะช่วยให้เด็กฝึกความคิดสร้างสรรค์รู้จักเข้าถึงชุมชนแล้วก็ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน”** (ครูโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร, 2563) นับเป็นประโยชน์ในเชิงกระบวนการกลุ่ม **“ทำให้พวกเรากล้าคิด กล้าแสดงออก และมีความมั่นใจในสิ่งที่เราจะคิดและนำเสนอ และอาจลงมือทำต่อไป”** (นักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร, 2563) ทักษะเชิงประจักษ์ เป็นการสะท้อนคิด และสังเกตในช่วงแรกนักเรียนยังไม่คุ้นชินกับกิจกรรม แต่เมื่อเข้าใจและเห็นว่าเป็นพื้นที่ของนักเรียนเองได้ ทำให้นักเรียน กล้าคิด และกล้าแสดงออก นัยหนึ่งเป็นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ผ่านตนเอง การคิดผ่านกระบวนการกลุ่ม และการคิดเชิงระบบแบบองค์รวม นำไปสู่การออกแบบระบบคิดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน ครูช่วยแนะนำ คณะวิทยากรเป็นที่เลี้ยงคอยกำลัง จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย

ภาพที่ 6 ผลการสะท้อนคิดของนักเรียนสู่การออกแบบชุมชนสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความสามารถของนักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร

4. ถอดประสบการณ์/ผลได้เชิงประจักษ์/กิจกรรมเชิงขับเคลื่อน/ความคาดหวัง

จากกิจกรรมที่อบรม สิ่งที่ได้เบื้องต้นเป็นการฝึกให้นักเรียนได้กล้าคิด กล้าทำ และแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยได้จัดมอบทุนในการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชน ที่นักเรียนจะทำร่วมกับชุมชน เช่น (1) **กลุ่มชายของออนไลน์** เช่น จะเข้าไปแสวงหาผลิตภัณฑ์สินค้าหรือสิ่งอื่นใด ที่เกี่ยวกับชุมชน และทำให้ชุมชนได้ประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้และเป็นประโยชน์โดยเน้นให้เด็กเข้าไปทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมกับชุมชน (2) **กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** นักเรียนมองไปที่การเก็บขยะ ปลูกต้นไม้ รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (Green and Clean Community) ทำให้ชุมชนเห็นและให้ความสำคัญร่วมพร้อมทั้งตระหนักในพลังของเด็ก กับการทำกิจกรรมในเชิงชุมชน ทำให้เกิดการพลังในการขับเคลื่อนเป็นพลังกับชุมชนอย่างต่อเนื่องและต่อไป (3) **กลุ่มเกี่ยวกับอาหาร** ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหาร ทำให้เกิดเป็นพลังสำหรับเยาวชนและการมีส่วนร่วมในชุมชน นำไปสร้างมูลค่า ทำสินค้าออนไลน์ เป็นต้น (4) **กลุ่มการศึกษา** หมายถึง การออกกำลังกาย การส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการรักษาและดูแลสุขภาพ เพื่อลดความเสี่ยงทางไกลโรค และกระตุ้นกิจกรรมรวมภายในชุมชนระหว่างเด็ก คนทำงาน และผู้สูงอายุ (5) **กลุ่มเกี่ยวกับภาษา** การสอนการบ้าน หรือการสอนคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สำหรับน้อง ในชุมชนในแบบเยาวชนมีส่วนร่วมกับชุมชนให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดเป็นภาพรวมอันเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนที่เกิดจากการเข้าไปกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด ทำ และแสดงออก และมีครูเป็นที่เล็งในการทำกิจกรรมและส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนับจะเป็นการตั้งศักยภาพของเด็กออกมาสู่การคิดอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ด้วยเช่นกัน

การที่นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกแสดงออก นักเรียนได้คิดทำกิจกรรมใน 6 โครงการภายใต้การแนะนำของครูและนักเรียนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์หรือเอื้อประโยชน์ ทำให้เกิดการแบ่งปันหรือแนวทางที่กระตุ้น ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญในตัวเอง แล้วพัฒนาศักยภาพ และพัฒนางานไปสู่การออกแบบกิจกรรม และดำเนินกิจกรรมภายใต้แนวคิดว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับส่วนรวม

กิจกรรมที่ใช้ กิจกรรมการเรียนรู้ตนเอง ใช้วิธีการสะท้อนคิด ผ่านเด็กเยาวชนนักเรียน ให้สะท้อนคิด เป็นความคิดของนักเรียนเอง อาทิ เยาวชนผู้เข้าอบรมว่าอยากทำอะไร อยากใช้ความสามารถที่ตัวเองมีอย่างไร ? ให้เกิดกลไกการทำบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่วนรวมได้ มีจิตใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ภายใต้กิจกรรมชวนคิด ชวนคุย และชวนทำ เป็นกิจกรรมที่เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ กล้าคิด กล้าแสดงออก (1) ฝึกการอยู่กับตัวเอง ด้วยกระดาษที่ให้ 1 แผ่น แล้วออกแบบการคิด การเขียน ผ่านกิจกรรมคิดอย่างสร้างสรรค์ (2) ฝึกการคิดเชิงระบบ และคิดอย่างสร้างสรรค์ เช่น นักเรียนแสวงหาความสามารถของตัวเอง เช่น เล่นกีฬา รำ ร้องเพลง ทำอาหาร สอนการบ้าน คณิตศาสตร์

อังกฤษ เรามีความสามารถในการสร้างรายได้อย่างไร การขายของออนไลน์ การโฆษณาผ่านเพจ หรือ Facebook Youtube tiktok Instagram เป็นต้น ดังนั้นการดึงศักยภาพของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมจึงเป็นการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ทำให้เกิดกลไกการจัดการให้นักเรียนตระหนักในตัวเอง คิดอย่างสร้างสรรค์ และเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมีเป้าหมายในการจัดการชุมชนของตัวเอง เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การถอดบทเรียน สะท้อนคิด ทำให้เห็นว่าการพัฒนาเด็กและเยาวชน อย่างมีเป้าหมาย รวมทั้งหวังผลต่อพัฒนาการที่สร้างสรรค์ โดยเริ่มตั้งแต่การให้โอกาสในพื้นที่ พฤติกรรม การคิด และนำไปสู่การกระทำภายใต้กรอบของความสร้างสรรค์ ผลเชิงประจักษ์ ก็จะเป็นไปตามความคาดหวัง ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง *พื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก* (นนทิยา ดวงภูมิเมศ และสิรินธร พิบูลภาณุวัฒน์, 2562) *การสร้างพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์* (จิณห์ จุฑา ศุภมงคล และกมลลาศ กุวชนาธิพงษ์, 2563) *การฝึกสมาธิตามแนวพุทธโดยใช้กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์* (สุภาพรรณ เพิ่มพูนและคณะ, 2563) และ*การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์* (จินตนา กสินันท์, 2560) ภายใต้กระบวนการของการดู ให้คำแนะนำ อย่างมีเป้าหมายเพื่อการทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมในภาพกว้างด้วย ดังนั้นกระบวนการเหล่านี้จึงเป็นการฝึกเพื่อพัฒนาให้นักเรียน / เยาวชน กระตุ้นส่งเสริมให้เห็นความสำคัญในตนเอง พัฒนาตนเอง นำศักยภาพเหล่านั้นไปสู่การแบ่งปันเพื่อประโยชน์ต่อตัวเอง สังคมและส่วนรวม ภายใต้กิจกรรมโครงการการฝึกอบรมศักยภาพเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนสร้างสรรค์ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 7 ผังถอดความคิดต่อการฝึกอบรมชุมชนสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความสามารถของนักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร

จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ได้ข้อค้นพบหลายประการ อาทิ (1) การฝึกอบรม ทำให้เกิดการภาคีเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคณะนักวิจัย วิทยากร และโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมโครงการภายใต้การประสานร่วมมือโดยมีเป้าหมายเป็นการพัฒนา “เด็ก-เยาวชน” สู่การสะท้อนคิด ชวนทำชวนปฏิบัติร่วมกัน ผลได้เชิงประจักษ์ ทำให้นักเรียนผู้เข้ารับการอบรมกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก ภายใต้พื้นที่จัดสรรค้ำขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่กลาง พื้นที่สร้างสรรค์ ภายใต้ขอบเขตของความคิดเพื่อการพัฒนาตัวนักเรียนเอง (2) การสร้างพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาตัวเองของนักเรียน คิดได้ ทำได้ และแสดงออกได้ บนฐานของการกระตุ้นส่งเสริม และให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่องระหว่างครู คณะนักวิจัย สู่การศึกษา พัฒนา และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน ระหว่างครู นักเรียน ชุมชน (3) การสร้างพื้นที่จำลองเพื่อตั้งศักยภาพและสร้างศักยภาพทางการกระทำ เป็นแนวคิดแนวทางสร้างสรรค์ให้กับนักเรียน เป็นการสร้างพื้นที่เสมือนจริงภายใต้การทดลองปฏิบัติ ซึ่งผลจากความคาดหวังนักเรียนจะเป็นเมล็ดพันธุ์ของความเติบโต ไปพร้อมเวลา ซึ่งมีเป้าหมายเป็นการพัฒนาตัวเอง กระทำในสิ่งที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ สำหรับตนเอง (อัตตัตถะ) โรงเรียน ชุมชนที่น้อง ๆ นักเรียนอยู่อาศัย สังคม (ปรัตถะ) และองค์รวมคือประเทศชาติ (อุภยัตถะ) ในฐานะเยาวชนคนรุ่นต่อไปของสังคมนี้ บนฐานคิด “ทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและสร้างสรรค์” เป็นหมุดหมายของการฝึกอบรมและพัฒนานี้ด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ออกนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดทำหลักสูตรเสริมสำหรับการพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนรุ่นใหม่ในการออกแบบอนาคตชุมชนเชิงสร้างสรรค์
2. จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนให้นักเรียนได้มีพื้นที่ในการพัฒนาชุมชนตนเองเพิ่มขึ้น และจัดประกวดโครงงานหรือกิจกรรมเพื่อเป็นเวทีให้เด็กรุ่นใหม่มีพื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้น
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่กล้าแสดงความสามารถและกล้าแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง
4. นำหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนรุ่นใหม่ในการออกแบบอนาคตชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไปต่อยอด และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยและนวัตกรรมการเรียนรู้เรื่องชุมชนเชิงสร้างสรรค์
2. ควรศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนในการออกแบบอนาคตชุมชนเชิงสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- ครูโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร. (2563, 20 กรกฎาคม). [สัมภาษณ์].
- จิณห์จุฑา ศุภมงคล และกมลลาศ กุวชนาธิพงศ์. (2563). การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน โดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 95-108.
- จินตนา กสินันท์. (2560). สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนกรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง. *วารสารร่มพญักษ์มหาวิทยาลัยเกริก*, 35(2), 9-32.
- จินตนา อมรสงวนสิน และคณะ. (2559). การถ่ายทอดนวัตกรรมชุมชนในการจัดการน้ำเสียที่เหมาะสมกับภูมิเวศสู่เยาวชน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 11 (2), 91-107.
- ชูพักตร์ สุทธิสาและคณะ. (2555). การเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท : กรณีศึกษาร้านตำบั่ว ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 8(1), 217-236.

- ธนภรณ์ แสนอ้าย. (2560). การบูรณาการสอนวิชาการละครสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาวิชาการของเด็กและเยาวชนในชุมชน. *วารสารศิลปกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 4 (2), 1-10.
- นักเรียนโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร. (2563, 20 กรกฎาคม). [สัมภาษณ์].
- นันทิยา ดวงภุมเมศและสิรินธร พิบูลพานูวัธน์. (2562). "พื้นที่สร้างสรรค์" กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองให้เยาวชนไทย. *วารสารศาสตร์*, 12(2), 87-97
- ปวลักข์ สุรัสวดี. (2561). ปลา...ที่ไม่มีขาเดิน: กระบวนการศิลปะละครประยุกต์เพื่อการเสริมพลังของเยาวชนไร้สัญชาติเชื้อชาติพม่า ตำบลมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา*, 37(2), 76-96.
- พระสุมิตร สุจิตโต และคณะ. (2561). กลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 57-67.
- พวงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์. (2560). กระบวนการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้านหนองนาสร้าง อำเภอมืองจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิถีสังคมมนุษย์ สาขาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 5(1), 166-190.
- วิทยากรฝักอบรม. (2563, 20 กรกฎาคม). [สัมภาษณ์].
- วิสูตร ชลนิธี. (2558). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ อำเภอลาดกระบัง จังหวัดระยอง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(3), 303-316.
- สรรพาวรี ยกย่องและคณะ. (2559). การเสริมสร้างความรู้เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอำเภอฟุท มณฑลสาหรับเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร. *วารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 8(3), 50-64.
- สายสุดา ปันตระกูลและคณะ. (2554). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเกมออนไลน์ ที่มีผลต่อเยาวชนไทย : กรณีศึกษาชุมชนสีคาม. *วารสารวิจัย มสค*, 7(2), 77-89.
- สุภาพรรณ เพิ่มพูลและคณะ. (2563). การฝึกสมาธิแนวพุทธเชิงสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวันสำหรับเยาวชนไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 16(1), 24-37.
- สุมานพ ศิวารัตน์. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 8(1), 36-48.